

Son illər təhsil sahəsində ən çox mübahisə və diskussiyaya səbəb olan mövzulardan biri də müasir dərsin necə olmasıdır. Bu haqda təhsilə aid ədəbiyyatlarda, jurnal və qəzetlərdə kifayət qədər material vardır. Müasir dərs dedikdə, ilk düşünülen fikirlərdən biri də rəngarənglikdir. Rəngarənglik isə daxilində bir çox aspektləri ehtiva edir. Doğrudur, müasir dərs rəngarəng olmalıdır. Əslində müasir dərsin ənənəvi dərsdən bir fərqi də rəngarəng olmasıdır. Bəs dərsin rəngarəng keçməsi üçün biz təhsilverənlər nələri həyata keçirməliyik?

Resurs zənginliyi. Təhsilverənlər və təhsilalanlar dərs zamanı resurslardan mövzuya uyğun olaraq kifayət qədər və səmərəli istifadə etməlidirlər. Resurslar mövzunun mənimsənilməsində şagirdə və müəllimə yardım edən əhəmiyyətli vasitələrdəndir. Sadə, mürəkkəb və bəsit olmasından asılı olmayaraq resurslar öyrənmə prosesi zamanı zənginlik yaradan vacib məsələlərdəndir.

Sərbəstlik. Müasir dövrün təhsilalanı dərsdə sərbəst olmalıdır. Bu zamanın və təhsilə aid müvafiq qaydaların tələbidir. Ancaq bu zaman mövzu, mühit, milli dəyərlər və şagird psixologiyası nəzərə alınmalıdır. Sınıf rəhbərləri, məktəb psixoloqları, UBR-i və məktəb rəhbərləri sərbəstlik dedikdə şagirdə, bu sərbəstliyin fikirlərinin sərbəstliyi olduğunu anlatmalıdırlar. Belə ki, şagirdlərə aşılmaq lazımdır ki, dərsdə sərbəstlik dedikdə dərs zamanı bil-

diklərini söyləmələri, kompleksdən uzaq olmaları, fikirlərini ifadə etmələri və rahat olmalarıdır. Sərbəstlik nə “istəsəm deyərəm və edərim” şəklində deyil, düşüdüklərimi və şəxsi fikirlərimi müəyyən etik və milli dəyərlərimizə uyğun şəkildə ifadə etməkdir.

İKT və internet. Müasir dərsi İKT və internetsiz təsəvvür etmək çətindir. Ancaq bu da mövzunun tələblərinə uyğun olmalıdır. Ola bilər ki, hər hansı bir mövzunun tədrisində İKT, internet və digər texnologiyalara ehtiyac olmasın. Bu zaman hər hansı bir texnologiyadan kortəbii istifadə dərsin səmərəli keçməsinə maneçilik törəder. Buna görə də müəllim qarşısına qoyduğu məqsədlərə çatmaya bilər və bu hal dərsin gedişinə əngəl yaradar. Bütün bunların öncədən təsbit edilməsi müəllimin üstünə düşən vəzifələrdəndir. Bundan başqa, İKT, internet və digər

Müasir dərsin “rəngi”: rəngarənglik

texnologiyalardan müəllim və şagirdlər resurs kimi də istifadə edə bilərlər.

Tədqiqat və araşdırma. Müasir dərsdə informasiyalar daha çox şagird tərəfindən toplansa və tədqiq edilsə, bu dərsə bərabər şagirdin də dünyagörüşündə rəngarənglik yaradar. Şagirdin tədqiqat və araşdırmaya yönləndirilməsi onun gələcək təhsil həyatında da ona yardım edəcək. Biz pedaqoqlar şagirdlərə öyrənməyi öyrətməliyik. Əgər biz şagirdi hər zaman hazır məlumatlarla təmin etsək gələcək təhsil həyatında onu kim informasiyalarla təmin edəcək? Tədqiqatçılıq şagirdlərdə dərs zamanı dərsin cansıxıcı olmasını əngəlləyir. “Rəngarəng” dərsdə müəllimlər və şagirdlər dərsin necə keçdiyini, necə bitdiyini “bilmirlər”. “Solğun” dərsdə isə müəllimlər və şagirdlərin gözü saatda qalır. “Rəngarəng” və müasir dərs tənəffüs olmasına baxmayaraq şagirdlərin müəllimi əhatəyə alaraq “dərsə davam etdikləri” dərsdir.

Rəhbərlik faktoru. Müasir dərsin səmərəli keçməsində məktəb

rəhbərliyinin də rolu vardır. Əslində məktəb avtokratik deyil, demokratik üsullarla, metodlarla idarə edilməlidir. Müəllimin dərsinin səmərəli, rəngarəng və müasir tələblərə uyğun davam etməsinə məktəb rəhbərliyi maksimum imkan yaratmalıdır və müəllimlərlə bərabər şagirdləri də dəstəkləməlidir.

Validəyn faktoru. Dərslərin səmərəli keçməsində valideyn faktoru danılmazdır. Müasir dövrdə valideynlər şagirdin bir şəxsiyyət kimi formalaşmasında və təlim-təربiyəsində daim məktəb və müəllimlərlə təmasda olmalıdırlar. Çünki yaşadığı dövrdən asılı olmayaraq istər avropalı mütəxəssislər, istərsə də orta əsr filosof və mütəfəkkirləri, N.Tusi, Bəhmənyar və bu kimi filosoflar uşağın bir şəxsiyyət kimi yetişməsində mühit-məktəb-valideyn birliyini həmişə vurğulamışlar. Ona görə də indiki zamanda bu “üçbucağın” daha da möhkəm bağlarla bir-birinə bağlanması əhəmiyyəti daha çoxdur. Müşahidələr göstərir ki, uzun müddət ənənəvi, avtokratik və bunun kimi mühitdə təhsil al-

mış bəzi valideynlər bəzən müasir qiymətləndirmə, şəxsiyyətyönümlülük, sərbəstlik kimi anlayışları qəbul etmək istəmirlər. Bu bəzi valideynlərin həmin mövzuda məlumatsızlığından irəli gəlir.

Əməkdaşlıq və dialoq. Müasir dərsin daha da səmərəli, rəngarəng və şəxsiyyətyönümlü olması üçün əməkdaşlıq və dialoq şərtidir. Bu əməkdaşlıq və dialoq müəllim-şagird arasında olduğu kimi şagirdlər arasında da olmalıdır. Burada müəllimin istiqamətverici və ya fasilitasiya bacarığı şərtidir. Müasir dərsdə əməkdaşlıq və dialoq ən vacib məsələlərdəndir. Bu zaman şagirdlər arasında ünsiyyət və qarşılıqlı münasibətlər yaranır. Onlar hər hansı problemin həllində əməkdaşlığın necə yaxşı nəticə verdiyini görürlər. Əməkdaşlıq birgə əməkdir. Bu birgə əmək zamanı müəllimin fasilitasiya bacarıqları sayəsində şagirdlər bir-birlərinə yardım edərək problemin həllində birlikdə səy göstərir, problemin həlli yollarını birlikdə arayırlar. Bu ənənəvi təhsildə az-az qarşılaşılan bir haldır. Əmək-

daşlıq və dialoq fəal təlimin prinsiplərindəndir. İstər əməkdaşlıq, istərsə də dialoq zamanı şagirdlərdə ünsiyyət yaranır. Ünsiyyət və geniş mənada ünsiyyətsizlik isə zamanəmizin sosial və ciddi problemlərindəndir. Biz pedaqoqlar şagirdlər arasında və geniş mənada cəmiyyətdə bu kimi neqativ halların yaranmamasının qarşısını məktəbdən almalıyıq. Bu haqda görkəmli psixoloq Ə.Əlizadə bunları söyləmişdir: “*Əvvəlki mədəniyyət monoloji mədəniyyət idi, differensiasiyaya əsaslanırdı. İnsan isə onun üçün vasitə idi. Müasir mədəniyyət isə dialoji mədəniyyətdir, inteqrasiyaya əsaslanır, insan üçün vasitə deyil, məqsəddir.*” (Ə.Əlizadə. *Yeni təfəkkür (psixopedaqoji araşdırmalar)*. Bakı “Adiloğlu”, 2001).

Müasir məktəbdə dərsin səmərəli və rəngarəng davam etməsi üçün təhsil müəssisələrində demokratik, şəxsiyyətyönümlü və humanist mühit olmalıdır. Bu işdə məktəb rəhbərləri və digər idarəçilər müəllimlərə yardım etməli və bərabər çalışmalıdırlar.